

Antonín Matějovský: Netradiční religiozita českých vysokoškoláků

Bakalářská práce

Fakulta humanitních studií UK, zimní semestr 2005

Posudek vedoucího práce

Téma bakalářské práce A. Matějovského krystalizovalo dlouho. A. Matějovský se účastnil práce sociologického semináře zaměřeného na práci s daty z výzkumu hodnotových struktur vysokoškoláků, takže rámec tématu byl jasný. Šlo o to, který z pohledů na zpracování výsledků těchto výzkumů A. Matějovský zvolí. A také o to, jak do hloubky do práce semináře vstoupí a zvládne zacházení s nástroji nabízejícími se v možnostech využití SPSS.

Nakonec se soustředil na průnik daty z výsledků výzkumu na jedenácti fakultách prostřednictvím dvou otázek, které se ptají na religiozitu studentů s tím, že rozhodujícím kritériem je případná diference mezi těmi, kteří se hlásí spíše k tradiční náboženské víře a těmi, kteří se sice hlásí k víře v nadpřirozenou duchovní sílu, ale nespojují ji s církví a tradiční náboženskostí. Samozřejmě také kontrolně jde o případné diference, které jsou zvláště u druhé kategorie vůči nevěřícím studentům.

Je třeba vyzdvihnout, že jádro práce na zpracování bakalářské práce provedl A. Matějovský samostatně, a to v srpnu až říjnu tohoto roku. V předchozích konzultacích šlo dlouho o detaily, pak bylo dlouhou dobu ticho a pak autor přišel s rozhodnutím, že práci odevzdá v listopadu. Z mnoha důvodů nebylo příliš času na to, aby základní materiál v zásadě samostatně zpracovaný v uvedeném času později dopracoval či dokonce přepracoval. Tak se stalo, že v práci je řada skutečností, které tam možná být nemusely a naopak některé, které tam chybí.

Dobře je to znát např. na prezentaci párových srovnání („korelací“). Jsou tu prezentovány detailní převody tabulek z analýzy tak, jak je uvádí SPSS, ale o co se opírá statistická významnost daného vztahu tu uvedeno není. Při tom: když připustíme, že kategorie „tradičně věřící – netradičně věřící – nevěřící a nerozhodní“ má podobu škály, bylo možné využít podob např. Spearmanova koeficientu (především míry těsnosti, výše a znaménka) pro přímou informaci o směru a váze vztahu. A obecně platí, že síla vztahu je vyjádřitelná za pomoci koeficientů vyjadřujících stupně volnosti.

Stejně tak chybí u jednotlivých skupin indikátorů srovnání statisticky významných vztahů s těmi, které statisticky významné nebyly a také souhrnná vyjádření podob diferencí mezi jednotlivými druhy věřících. Konstatování, že „některé odmítli a považovali za nepřijatelné více a některé méně“ (např. na str. 60) pak opravdu nemá výraznou vypovídací hodnotu. Když nedochází ke srovnání mezi kategoriemi věřících po jednotlivých vztazích uvnitř skupin vlivů, nelze zobecňovat. Kdyby k takovému postupu autor dospěl, mohl by asi vyvodit, že „netradičně věřící“ mají řadu charakteristik, které je přibližují k více kritickým, samostatným, odpovědným a méně odevzdaným (fatálním či konformním) lidem, právě proti tradičně věřícím. A proti nevěřícím jde zase spíše o více odpovědné, uvážlivé a možná i víc přemýšlivé bytosti, s menší orientací na volnočasové, hédonistické a komercializaci připomínající tendence. Že možná právě ona „netradiční víra“ může být významnou charakteristikou bytostí se sociálními charakteristikami mířícími více ke svobodě, odpovědnosti, tvořivosti, aktivitě a otevřenosti, než je tomu u nositelů dvou dalších typů víry.

Pokud jde o teoretická východiska a formulaci hypotéz, platí to, co jsem A. Matějovskému namítal už dříve. Totiž, že jde o zvláštní výsek z pramenů (především pokud jde o výsledky analýzy výsledků empirických výzkumů) a také, že jde o formulaci hypotézy, která je příliš obecná a široká („...se tyto rozdíly projeví a to vlastně ve všech charakteristikách užitých ve výzkumu hodnotových struktur vysokoškoláků“, str. 22). Bylo by užitečnější, kdyby autor

předpokládal difference v těch částech, které se více vztahují k duchovní dimenzi existence studentů. To znamená v hodnotových preferencích, orientacích a rámcích i v normách chování. A to hlavně v rozhodujících indikátorech těchto skupin. A ještě navíc: v nich zvláště v těch, které jsou blízké náboženským projevům a principům. Vztahovat difference ve víře také k sociálním a demografickým charakteristikám je sporné, protože může jít vysloveně o zprostředkované vlivy.

Na práci je nejvíce ocenitelné to, že prezentuje všechny hlavní výsledky z analýzy charakteristik studentů 1. ročníků vysokých škol v ČR (a v nich i typů studia), které se týkají jejich rozdílů v druhu náboženské víry. Jde, pokud vím, o první charakteristiku nějaké sociální skupiny u nás právě z hlediska toho druhu víry, který není tradičně náboženský, avšak zřejmě ani nemá žádnou sekulární náhražku. Autor pracoval s velkým úsilím a myslím, že si ověřil možnosti tohoto druhu práce a získal zkušenost, která mu může posloužit i v dalším studiu. Totiž: zkušenost z dolování detailních poznatků z výzkumu jako nutné podmínky pro snahu o ucelené uchopení výzkumného tématu a také zkušenost jisté pokory vůči zjištěným poznatkům.

I přes výtky platí, že práce ukazuje autorovu schopnost práce s daty, konec konců i s literaturou a také schopnost uchopit složité téma analýzy a dovést ho k prezentaci souboru indikátorů, které ho charakterizují.

Doporučuji práci k obhajobě a navrhuji ji ocenit pod hranicí 35 kreditů.

Praha,
14. 12. 2005

Libor Prudký